

Розділ І. Система інформаційного забезпечення освітянської галузі України: стан, перспективи розвитку

Рогова П. І. ,
канд. іст. наук,
директор ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Трансформаційні процеси, що відбуваються нині в системі освіти України, вплинули на характер діяльності, завдання і принципи функціонування бібліотек різних типів і видів, зокрема, освітянських.

Як зазначив президент АПН України В. Кремень, у сучасній Україні постало завдання розвивати наукові дослідження, які визначають сьогодні пріоритети реформування української школи, окреслені її інтеграцією в світовий освітній простір, модернізацію змісту освіти та розвиток духовного потенціалу особистості в умовах поступу українського суспільства до демократії, підготовку фахівців з вищою освітою у контексті приєднання до Болонського процесу тощо [1].

З огляду на вищезазначене, перед новоствореною Державною науково-педагогічною бібліотекою України (ДНПБ України), яка була заснована у кінці 1999 р. з метою інформаційного забезпечення окреслених вище процесів, постало завдання розробити такі напрями діяльності, які б сприяли реформуванню та інноваційному розвитку педагогічної науки, освіти і практики України та її систематичному інформаційному забезпеченню. У зв'язку з відсутністю в державі мережі бібліотек освітянської галузі, перед ДНПБ України як головною бібліотекою галузі згідно Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” й Постанові Кабінету Міністрів України „Про створення Державної науково-педагогічної бібліотеки України”, постало питання розробити теоретико-методичні засади об'єднання

спеціальних бібліотек різних типів і видів освітянської галузі в єдину мережу.

Науково-дослідна діяльність (НДР) ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського є **однією з головних її функцій**, тому розробка фундаментальних і прикладних наукових проєктів, що розвивають вітчизняне галузеве бібліотекознавство, бібліографознавство, книжкознавство та інформатику, сприяючи інноваційному поступу книжкозбірень освітянської галузі України стало предметом серйозної уваги і об'єктом значних зусиль керівництва та колективу бібліотеки. Цей напрям максимально підтримує АПН України, у структурі якої знаходиться ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Адже головною метою Академії є теоретичне, методологічне і методичне забезпечення розвитку системи національної освіти шляхом визначення основних напрямів досліджень науково-дослідних установ, що входять до її складу, та проведенням колективами цих наукових установ фундаментальних і прикладних досліджень, розробки програм, проєктів, прогнозів щодо інноваційних перетворень у закладах науково-методичного забезпечення системи національної освіти [3; с. 3]. Таким чином, у своїй діяльності ДНПБ України об'єднала напрями академічної й державної бібліотеки освітянської галузі України.

Необхідно відзначити, що в Україні НДР здійснюють усі національні, державні й обласні бібліотеки різних систем і відомств, але статус науково-дослідних установ де-юре мають лише 3 бібліотеки: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського і Державна наукова сільськогосподарська бібліотека Академії аграрних наук України. Отже, діяльність цих установ має свою специфіку. Адже „науково-дослідна робота – це чітко організований комплекс дій, спрямованих на отримання нових знань, що розкривають суть процесу і явищ в природі, і в суспільстві з метою використання їх у практичній діяльності” [4, с. 95].

Відомо, що наукове дослідження проводиться за певними послідовними принципами та у відповідності:

- чітко визначається актуальність, новизна і значення для народного господарства даної проблеми;
- дотримується відповідність наукової проблеми профілю наукових організацій, які будуть проводити дане дослідження;
- порядок планування, здійснення джерел фінансування наукових досліджень та впровадження їхніх результатів у виробництво будь-якого класу, виду відбуваються й організуються за наступною схемою, яку можна представити у такому вигляді:
- вивчення стану об'єкта дослідження, обґрунтування актуальності теми;
- вивчення цілей і конкретних завдань дослідження;
- вибір методик проведення дослідження;
- опис процесу дослідження;
- обговорення результатів;
- формування висновків про результати досліджень, їх оцінка і впровадження у виробництво” [4, с. 95–96].

Науковий керівник (доктор або кандидат наук) із відповідного питання розробляє технічне завдання та робочу програму дослідження, визначає етапи дослідження та результати на кожному з них, практичне втілення у діяльність бібліотек.

Упродовж перших семи років діяльності колектив ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, незважаючи на труднощі зростання, які були і є у досить молодій науково-дослідній установі, у своїх наукових проектах підняв вагомі питання теоретичного і практичного характеру. Зокрема, у комплексі наукових проблем, що першочергово потребували свого вивчення, було наступне: розробка теоретико-методичних засад діяльності спеціальних педагогічних та навчально-педагогічних бібліотек, що забезпечують інформаційні потреби освітянської галузі держави на сучасному етапі, визначення їх соціальної ролі в оновленому суспільстві, типологічних ознак, уточнення термінологічних понять щодо даних бібліотек, а також розробка

системи їх реформування та актуалізації діяльності. Перед колективом бібліотеки постало вагоме завдання, застосовуючи системний підхід, створити в державі галузеву бібліотечну мережу, яка б являла собою ієрархічну макросистему з характерними для неї підсистемами і елементами, головною метою якої було: повноцінне інформаційне забезпечення фахових потреб освітян держави як первинними, так і вторинними документами (у традиційній та електронній формі), надання доступу до всеукраїнського галузевого ресурсу, сприяння підвищенню ефективності наукових досліджень у галузі педагогіки, психології, методик викладання окремих навчальних предметів; упровадження досягнень науки, техніки, передового досвіду в практику роботи навчальних закладів, а також підвищення професійного, духовного і культурного рівня педагогічних та науково-педагогічних кадрів, студентів та інших категорій користувачів [2]. Напрями науково-дослідних робіт ДНПБ України були такі:

- формування ДНПБ України як сучасного галузевого науково-дослідного, науково-інформаційного, науково-методичного і координаційного центру бібліотек освітянської галузі України;
- створення інтегрованого всеукраїнського галузевого інформаційного ресурсу в традиційній і електронній формі шляхом об'єднання бібліотек освітянської галузі України в мережу освітянських бібліотек МОН та АПН України;
- розробка системи науково-інформаційного забезпечення фахових інформаційних потреб науковців і практиків освітянської галузі України та її практичне втілення;
- формування корпоративної мережі електронних бібліотек освітянської галузі України;
- підвищення кваліфікації фахівців бібліотек освітянської галузі України.

Впродовж першого семиріччя діяльності бібліотеки все зазначене вище послідовно втілювалося колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у трьох комплексних наукових проектах:

1. „Становлення, створення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (X – XX ст.)” (наук. керівник – канд. іст. наук, директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського Рогова П. І.) [2001–2005 рр.];

2. „Інформаційне забезпечення освітянської галузі України (наук. керівник – канд. іст. наук Лутовинова В. І.) [2003–2007 рр.];

3. Теоретичні засади формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (наук. керівник – канд. іст. наук Рогова П. І.) [2006–2010 рр.].

Для вирішення завдань першої НДР „Становлення, створення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (X – XX ст.)” (наук. керівник – канд. іст. наук, директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського Рогова П. І.) необхідно було поглиблено вивчити історію розвитку бібліотек галузі різних типів, зокрема, педагогічних і навчально-педагогічних у відповідний хронологічний період, визначити та обґрунтувати основні етапи їхнього становлення та динаміки, виявити фактори впливу, що зумовлювали формування різних видів цих бібліотек у зазначений період, проаналізувати їхнє соціальне призначення на кожному етапі розвитку, еволюцію формування соціальних функцій та типологічних ознак, виокремлення даних книжкозбірень як виду спеціальних.

Проект здійснювався впродовж п'ятиріччя. Найважливіші його результати:

– досліджено історію становлення та розвитку різних видів спеціальних педагогічних і навчально-педагогічних бібліотек України, що під час НДР оприлюднювалися як на сторінках фахових видань, так і у науковому збірнику „Історія освітянських бібліотек України” [5], виданому бібліотекою як кінцевий результат даного проекту (25 друк. арк., тираж 300 прим.);

– підготовлено науково-допоміжний покажчик „Історія освітянських бібліотек II пол. XIX – 10 рр. XX ст.” (обсяг 7 друк. арк., тираж 300 прим.);

- розроблено теоретико-методичні та організаційні засади діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та мережі освітянських бібліотек, які належать до єдиного освітньо-педагогічного відомства – Міністерства освіти і науки та Академії педагогічних наук України;
- актуалізовано соціальну мету і завдання освітянських бібліотек України, визначено їхню роль у розвитку вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики, основні напрями діяльності та стратегію розвитку даних бібліотек щодо інформаційного забезпечення фахових потреб наукових і практичних працівників галузі;
- створена і реалізована у практиці наукова модель об'єднання різних видів спеціальних педагогічних та навчально-педагогічних бібліотек, що забезпечують інформаційні потреби галузі, у мережу освітянських бібліотек АПН та МОН України, яку очолив науково-дослідний, науково-методичний і координаційний центр освітянських бібліотек України – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
- у рамках проекту було розроблено „Положення про мережу освітянських бібліотек АПН України та МОН України” (2003 р.) [6] та комплекс важливих організаційно-управлінських, методичних документів для діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, бібліотек різних видів мережі (всього понад 100 документів) [19];
- уперше розроблено й затверджено: “Концепцію інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України” (2006 р.) [7], яка визначала їх стратегію діяльності й „Зведений план інформаційно-видавничої діяльності освітянських бібліотек та основних заходів з підвищення кваліфікації бібліотечних працівників освітянської галузі України”, що сприятиме координації інформаційної діяльності бібліотек галузі для їх цілеспрямованого забезпечення фахових потреб науковців і практиків освітянської галузі держави;
- сформовано систему заходів для удосконалення діяльності бібліотек мережі та перспектив її розвитку, розпочато втілення їх у практику;

- серед бібліотек освітянської галузі розпочато збір та аналіз матеріалів про їх діяльність, що знайшло своє віддзеркалення в інформаційно-аналітичних оглядах [8, 9], які надалі надсилаються до МОН України, керівників установ АПН України, ректорів ВНЗ, начальників управлінь освіти міст і областей, де діють спеціальні бібліотеки галузі;
- започатковано систему підготовки методичних та інформаційних посібників для удосконалення діяльності бібліотек різних типів і видів освітянської мережі в серії „На допомогу професійній освіті працівників освітянських бібліотек України”. Впродовж п’ятиріччя підготовлено, видано і надіслано до бібліотек галузі вісім видань, а саме: „Організаційно-управлінські документи для освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України (2000 – 2005 рр.)”, „Організація роботи бібліотеки загальноосвітнього навчального закладу України”, „Планування та звітність бібліотеки Інституту післядипломної педагогічної освіти”, „Традиційні каталоги наукових бібліотек: Організація, ведення і редагування”; „Укладання друкованих каталогів із фондів бібліотек України, надрукованих гражданським шрифтом (XVIII – поч. XX ст.)”, „Формування інформаційної культури учнів у загальноосвітніх навчальних закладів” та ін. (Загальний обсяг видань – близько 80 друк. арк., тираж понад 2000 прим.);
- спільно з МОН України, АПН України, Інститутом психології ім. П. Костюка для підвищення фахового рівня бібліотекарів України започатковано видання щомісячника „Шкільна бібліотека плюс”;
- у межах даної НДР захищено одне дисертаційне дослідження, а саме: П. І. Рогова „Педагогічні бібліотеки України. (II пол. XIX ст. – 20 р. XX ст.)”, в якому вперше в Україні досліджено історію розвитку педагогічних бібліотек держави як спеціальних в означений хронологічний період [10].

Цей науковий проект ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського став початком системного інформаційного забезпечення фахових потреб науковців АПН України та практиків освітянської галузі держави шляхом індивідуального, масового та групового інформування, зокрема, через

видання та розповсюдження інформаційного бюлетеня „Нові надходження до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського” (подається на Web-сайті бібліотеки, на сторінках всеукраїнських фахових видань тощо). Започатковано цілеспрямовану підготовку бібліографічної продукції різних видів з актуальних педагогіко-психологічних питань під науковим керівництвом академіків АПН України: О. В. Сухомлинської, О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, Н. Г. Ничкало та ін. Це: „Загальноосвітня школа за роки незалежності”, „Профтехосвіта за роки незалежності” „Гід з громадянської освіти в Україні”, каталог „Підручники і навчальні посібники (1748 – 1917 рр.) з фондів Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського”, „Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського – 5 років діяльності” та ін. (Загальний обсяг усіх видань 57 друк. арк., тираж 8 тис. прим.).

Новий етап розвитку вітчизняної педагогічної науки і освіти дав підстави щодо необхідності започаткування й підготовки фахівцями бібліотеки „Календаря знаменних і пам’ятних дат у галузі освіти та педагогічної науки”, який щорічно надходить до установ АПН, МОН, бібліотек освітянської галузі України.

Невід’ємною складовою НДР ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського є науково-методична робота, якій у наукових проектах приділяється особлива увага. Про означене докладніше буде йти мова нижче. Розроблення теоретико-методичних засад комп’ютеризації ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та мережі освітянських бібліотек держави, їхнього стратегічного розвитку, експериментальна робота з цього питання, втілення у практику здійснених наукових розробок – це також стало одним із вагомих напрямів даної НДР. У зв’язку з вищезазначеним бібліотекою було розроблено три етапи інформатизації ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек мережі [5, с. 124]. Практичним результатом даного проекту є створення локальної комп’ютерної мережі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Web-сайту ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського України, організація доступу користувачам через

Інтернет до всеукраїнського та світового інформаційних ресурсів тощо. Розпочато системну роботу щодо комп'ютеризації бібліотек мережі різних типів і видів.

Результати даної НДР впродовж п'ятиріччя оприлюднювалися на одній Всеукраїнській науково-практичній конференції „Освітнянські бібліотеки України. Історичні тенденції, сучасний стан та перспективи розвитку” (2005 р.), двох всеукраїнських науково-практичних семінарах, на тридцяти двох локальних (обласних, міських) семінарах, організованих ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, а також на міжнародних і всеукраїнських конференціях інших бібліотек держави та зарубіжжя. Цей комплексний науковий проект, який здійснювався не тільки колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, а й за участю бібліотек освітянської галузі України, ствердив, що ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського сформувалась у науково-дослідний, науково-інформаційний, науково-методичний і координаційний центр бібліотек освітянської галузі України. Висновки й узагальнення дослідження розширили уявлення про педагогічні, навчально-педагогічні бібліотеки як спеціальні, які вперше за історію їх розвитку були об'єднані в мережу освітянських бібліотек МОН та АПН України. Ця мережа є важливою складовою загальнодержавної системи бібліотек. Результати НДР доповнили основні положення вітчизняного бібліотекознавства. Наукові здобутки дослідження було використано для розроблення напрямів діяльності та перспективного розвитку ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й мережі освітянських бібліотек АПН України та МОН України [11].

Згідно з головною метою ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у 2003 р. колективом розпочато новий фундаментальний проект **„Науково-інформаційне забезпечення освітянської галузі України (2003 – 2007)”** (наук. керівник – В. І. Лутовинова, канд. іст. наук, професор), який концептуально пов'язаний з першою НДР, але має іншу мету і завдання. У цьому дослідженні вперше в Україні розпочато розроблення теоретико-методичних та організаційних засад системи науково-інформаційного

забезпечення фахових потреб спеціалістів галузі та працівників освітянських бібліотек відповідно до основних положень „Національної програми інформатизації України”, яка складається з бібліографічного, реферативного й оглядово-аналітичного напрямів. Відомо, що в бібліотеках як освітянської галузі, так і інших, є більш поширеними бібліографічні продукти та послуги, якість яких постійно удосконалюється. Разом з тим сучасні користувачі і, перш за все, науковці і практики мають нагальну потребу в фактографічних та концептографічних продуктах і послугах, що сьогодні освітянські бібліотеки задовольнити повною мірою не можуть.

Потребують також розробки, удосконалення та поширення такі складові системи науково-інформаційного забезпечення потреб фахівців освітянської галузі України як реферативна та оглядово-аналітична діяльність, а бібліографічна продукція – поглиблення і розширення тем і жанрів. У перші роки здійснення даної НДР колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було приділено велику увагу втіленню системних засад у розробку бібліографічної інформації, в результаті чого було вперше започатковано відповідні цикли посібників із психолого-педагогічних питань, видання біобібліографії педагогів світу й України, розпочато цілеспрямоване масове, групове та індивідуальне інформування фахівців галузі. Усе здійснене стало ґрунтовним внеском у розвиток вітчизняної галузевої бібліографії та біобібліографії [12, 13]. Значним досягненням колективу в рамках цієї НДР є започаткування у 2006 р. роботи відділу наукової реферативно-аналітичної інформації ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Проведено навчання фахівців, проаналізовано джерельну базу щодо створення реферативної та оглядово-аналітичної інформації, визначено коло періодичних та продовжуваних видань педагогічної тематики, з яких має створюватися реферативна інформація для її відображення в загально-реферативній базі даних „Україніка наукова” та її паперовому варіанті – українському реферативному журналі (УРЖ) „Джерело”.

Процес реферування матеріалів розпочався. У 2007 році в УРЖ „Джерело” № 2 розпочнеться друк перших рефератів, підготованих фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Розроблення методичних та організаційних засад підготовки й видання експрес-інформації з актуальних педагогіко-психологічних питань, проведення моніторингу актуальних проблем галузі, які будуть відображатися у планах роботи, також є перспективними в діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та мережі освітянських бібліотек нашої держави.

Згідно з Технічним завданням (ТЗ) даної НДР у травні 2006 року у структурі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського створено відділ оглядово-аналітичної роботи та поширення інформації у сфері освіти, який розпочинає роботу над підготовкою оглядово-аналітичних документів.

Як бачимо, формування повноцінної системи вторинних документів для фахівців освітянської галузі держави є проблемою багатоаспектною. Передумовами її вирішення є наступні фактори: належне фінансування діяльності наукових освітянських бібліотек, впровадження сучасних інформаційних технологій у їхню роботу, наявність кадрів з відповідною фаховою підготовкою, що є на сьогодні проблемним. Вищезазначене спонукало нас до наступного: запланувати стажування фахівців ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського; організувати на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського відповідні семінари-практикуми для працівників освітянських бібліотек з регіонів, які будуть залучені до зазначених вище видів роботи тощо. Крім того, не менш важливим є забезпечення фахівців бібліотек, які ведуть цю роботу, відповідними науково-практичними посібниками. З цією метою науковим керівником даного проекту, професором В. І. Лутовиною, у рамках зазначеної НДР вперше в галузі підготовлено три методичні посібники: „Анотування як процес аналітико-синтетичної переробки інформації”, „Методика бібліографування”, „Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації”, в яких висвітлено теоретико-методичні засади створення вторинних документів

різних видів. Структура документів відповідає логіці науково-практичного пізнання процесу бібліографування та реферування: від характеристик означеного процесу та класифікації бібліографічної та реферативної продукції до висвітлення загальної методики роботи над вищезначеними документами. Результати даної НДР постійно втілюються у практику діяльності установ, закладів, бібліотек освітянської галузі України. Кінцеві результати НДР буде підведено у 2007 р. на всеукраїнській науково-практичній конференції, яку проведе ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Фундаментом створення первинної та вторинної інформації, повноцінного забезпечення фахових інформаційних потреб науковців і практиків є фонди. Вагомість створення повноцінного інформаційного ресурсу з педагогіко-психологічних питань на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського для здійснення поставлених завдань спонукала колектив бібліотеки у 2006 р. розпочати науковий проект **„Теоретичні засади формування всеукраїнського єдиного інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського”** (науковий керівник – Рогова П. І., канд. іст. наук., директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського), головною метою якого є розробка теоретико-методологічних, організаційних та технологічних засад формування всеукраїнського єдиного інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти (ВЄГІР) відповідно до змінюваних інформаційних потреб суспільства. Поставлена мета обумовила такі завдання НДР:

- розроблення теоретико-методологічних засад формування ВЄГІР у вищезазначеній бібліотеці та бібліотеках освітянської галузі України;
- моніторинг інформаційних потреб суспільства у ВЄГІР;
- створення ВЄГІР, визначення учасників координації для забезпечення повноти комплектування;
- визначення напрямів і методів формування ВЄГІР в традиційній і електронній формах;

– розкриття змісту ВЄГР в традиційній та електронній формі на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Практичним результатом цієї роботи стануть сформульовані теоретичні, методичні та організаційні засади створення ВЄГР на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, зокрема, буде розроблено модель всеукраїнського галузевого інформаційного ресурсу, низку інструктивно-технологічних документів, науково-методичних рекомендацій для бібліотек різних типів і видів освітянської мережі. Буде визначено шляхи й методи формування повноцінного всеукраїнського інформаційного ресурсу на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з питань психолого-педагогічної науки і освіти як в традиційній, так і в електронній формі відповідно до змінюваних інформаційних потреб суспільства, надано доступ користувачам до бібліографічних і повнотекстових баз як електронного каталогу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, так і бібліотек галузі.

Актуальність НДР, які розробляє ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підтверджується й тим, що в їх рамках науковцями бібліотеки здійснюються відповідні дисертаційні дослідження, які зорієнтовані на глибоку розробку досліджуваних тем, що також сприяє розвитку галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства й книжкознавства та виконанню головної мети освітянських бібліотек – створенню повноцінної системи інформаційного забезпечення вітчизняної педагогічної науки, освіти і практики.

Згідно з Законом України „Про бібліотеки і бібліотечну справу”, однією з головних функцій державних бібліотек є науково-методична діяльність (НМД), спрямована на очолювані мережі, їх організація, удосконалення діяльності шляхом впровадження інновацій і підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців тощо. Цю роботу ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського здійснює з перших років свого існування, що передбачено її статусом як всеукраїнського науково-методичного й координаційного центру бібліотек галузі. Мета НМД – методичне забезпечення всіх напрямів розвитку бібліотек, технологічних процесів їх

бібліотечної роботи відповідними рішеннями, рекомендаціями на основі здійснення таких основних функцій, як науково-дослідна, аналітико-синтетична, експериментальна, інноваційна, технологічна, управлінська, впроваджувальна, інформаційна, педагогічна [14].

НМД у ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського є складовою її наукових проектів, адже науково-дослідна й науково-методична робота обумовлена спільністю їх завдань [14]. Аналіз наукового доробку відомих бібліотекознавців як України, так і зарубіжних країн [15, с. 300], практичний досвід діяльності національних та державних бібліотек дав можливість колективу ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського розробити систему та визначити основні напрями своєї НМД, які є наступними:

- науково-дослідна діяльність з питань галузевого бібліографознавства, бібліотекознавства, книжкознавства;
- аналіз діяльності бібліотек освітньої мережі України;
- сприяння інноваційній діяльності в бібліотеках мережі;
- удосконалення роботи бібліотек галузі для виконання своєї головної мети шляхом сформованої системи науково-методичного та науково-інформаційного забезпечення бібліотек галузі;
- розробка стратегії розвитку бібліотек галузі;
- координація діяльності мережі освітніх бібліотек із бібліотеками інших систем і відомств;
- підвищення фахового рівня бібліотекарів освітніх бібліотек МОН та АПН України;
- створення на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського інформаційного ресурсного центру з питань бібліотекознавства, бібліографознавства і книжкознавства в традиційній і електронній формі та надання доступу до нього бібліотекарям освітніх бібліотек України.

Варто відзначити, що використовуючи у своїй роботі науковий і практичний досвід зарубіжних і вітчизняних бібліотек із вищезазначених питань, у НМД ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського закладено ті позиції й аспекти, які характерні для розвитку спеціальних бібліотек, зокрема,

освітянської галузі України, що вперше об'єднані в мережу, яка нараховує близько 23 тис. бібліотек різних видів і типів, і потребує постійної чималої науково-методичної уваги до свого розвитку. З цією метою, створений у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського відділ наукового і прикладного бібліотекознавства, аналізує, координує та здійснює широкий спектр методичної роботи, пов'язаної з розробкою та впровадженням оптимальних бібліотечних технологій, спрямуванням здобутків світового й вітчизняного бібліотекознавства на удосконалення діяльності різних видів бібліотек галузі тощо. Важливим напрямом відділу є також втілення наукових проектів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у практику діяльності бібліотек галузі, що сприяє удосконаленню їх роботи. Велика увага приділяється підвищенню фахового рівня бібліотекарів освітянських бібліотек, у зв'язку з чим була розроблена система відповідних заходів, форм і методів роботи з урахуванням наукових і практичних досягнень [16]. У 2003 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спільно з Міністерством освіти та науки України, Інститутом психології ім. Г. С. Костюка засноване практичне фахове видання „Шкільна бібліотека плюс”, що виходить двічі на місяць, і яке сьогодні передплачують понад 1 500 бібліотек галузі. На шпальтах цього видання науковці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського надають методичну та інформаційну допомогу шкільним бібліотекарям держави. Науковці бібліотеки систематично беруть участь у читанні лекцій для підвищення фахового рівня бібліотекарів освітянської галузі на базі ЦППО АПН України. У рамках першого наукового проекту Роговою П. І. було ініційовано відкриття в Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова інтегрованої спеціальності „вчитель української мови і літератури – бібліотекар”, де провідні фахівці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського і, зокрема, автор цієї статті, викладають фахові дисципліни [17].

Невід'ємною складовою відділу наукового і прикладного бібліотекознавства є Кабінет бібліотекознавства (КБ), метою якого є формування повноцінного інформаційного ресурсу з питань

бібліотекознавства, бібліографознавства, книжкознавства у традиційній та електронній формі для здійснення науково-дослідної діяльності у книжкозбірнях галузі та підвищення кваліфікації бібліотечних працівників [18]. Інформаційний ресурс КБ становить 5658 прим. документів, які є в традиційному каталозі і вводяться в електронний каталог бібліотеки. Нові надходження КБ оприлюднюються на Web-сайті ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Аналіз результатів науково-дослідної та науково-методичної діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за шість років її роботи дає підстави зробити такий висновок: головна освітянська книжкозбірна держави своєю науково-дослідною та науково-методичною діяльністю впливає на розвиток і реформаційні процеси у бібліотеках освітянської галузі держави, фаховий рівень бібліотечних працівників, динаміку вітчизняного галузевого бібліотекознавства, що у свою чергу дає позитивний результат у головному – повноцінному інформаційному забезпеченні фахових інформаційних потреб науковців і практиків держави, які втілюють модернізацію освіти України та входження нашої держави у світовий інформаційний простір.

Література

1. В. Г. Кремень. Освіта і система виховання повинні переорієнтуватися на формування в людей інноваційного типу культури // Освіта України. – 2006. – 4 квіт. (№ 5). – С 2.
2. Статут Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: Наук.-дослід. установа: Затверджено Постановою Президії АПН України від 19.02.2004 р. № 1–7/2–26. – К., 2004. – 9 с. – Комп'ют. друк.
3. Статут Академії педагогічних наук України. – К., 2004. – 15 с.
4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003. – 190 с.

5. Історія освітянських бібліотек України: Науковий збірник / АПН України; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; Редкол.: П. І. Рогова (голова), К. Т. Селіверстова (заст. голови) та ін. – К.: Вирій, 2006. – 404 с.
6. Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України: Затв. спіл. наказом М-ва освіти і науки України та Акад. пед. наук України від 30.05.2003 р. № 334/31 // Інформ. зб. М-ва освіти і науки України. – 2003. – № 21. – 43 с.
7. Концепція інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України / АПН України; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; Авт. кол.: О. В. Сухомлинська, В. Ю. Биков, П. І. Рогова, Ю. І. Артемов та ін. // Освіта України. – 2006. – 17 берез. (№ 21). – С. 6; Шкіл. б-ка плюс. – 2006. – Берез. (№ 5). – С. 2–6.
8. Діяльність бібліотек обласних (міських) інститутів післядипломної педагогічної освіти у 2000 – 2004 рр.: Інформ.-аналіт. огляд / Уклад. В. П. Здановська. Наук. ред. П. І. Рогова. – К.: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – 2005. – 25 с.
9. Діяльність бібліотек установ Академії педагогічних наук України у 2000 – 2005 рр.: Інформ.-аналіт. огляд / Уклад. В. П. Здановська. Наук. ред. П. І. Рогова. – К.: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – 2005. – 20 с.
10. Рогова П. І. Педагогічні бібліотеки України (II пол. XIX – 20-ті роки XX ст.): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.08 / Рогова Павла Іванівна. – К., 2004. – 20 с.
11. Рогова П. Стратегія розвитку освітянської бібліотечної мережі України / П. Рогова // Бібл. вісн. – 2004. – № 1. – С. 14–19.
12. Пономаренко Л. О. Формування системи бібліографічних посібників у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 3. – С. 137–145.
13. Пономаренко Л. О. Науково-організаційні засади системи бібліографічних видань ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського для освітянської галузі // Науково-методичні та організаційні засади створення системи інформаційного забезпечення фахових потреб освітян України:

- Матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Львів, 18–19 трав. 2006 р.) / Редкол: В. І. Лутовина (голова), П. І. Рогова (заст. голови), Т. Ф. Букшина, Л. І. Бейліс, В. П. Здановська, І. І. Хемчян. – К., 2006. – 198 с.
14. Кулаковська Т. Науково-методична діяльність // Бібл. вісн. – 2004. – С. 2–11.
15. Ванеев А. Н. Библиотечное дело. Теория. Методика. Практика. – СПб.: Профессия, 2004. – 307 с.
16. Хемчян І. І. Роль системи науково-методичних документів у забезпеченні підвищення кваліфікації працівників бібліотек освітянської галузі України // Науково-методичні та організаційні засади створення системи інформаційного забезпечення фахових потреб освітян України: Матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару, м. Львів, 18–19 травня 2006 р. // На сайті ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського <http://www.library.edu-ua.net>.
17. Рогова П. Освітянські бібліотеки поповняться кваліфікованими кадрами / П. Рогова // Освіта України. – 2006. – 22 серп. (№ 62/63). – С. 4.
18. Рубан А. І. Кабінет бібліотекознавства Державної науково-педагогічної бібліотеки України та його фонд видань кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. / А. І. Рубан // Бібл. планета. – 2002. – № 1. – С. 21–23.
19. Організаційно-управлінські документи для освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України (2000 – 2005 рр.): Збірник / АПН України. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського; Уклад.: Здановська В. П., Хемчян І. І.; Наук. ред.: Рогова П. І., Букшина Т. Ф.; Відп. за вип. Букшина Т. Ф.; Літ. ред. Клименко О. З. – К.: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2006. – 252 с.